

VYKDOMOJO RAŠTO IŠDAVIMO IR SU(SI)GRĄŽINIMO PRAKTINĖS PROBLEMOS

Remigijus Jokubauskas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: remigijus.jokubauska@mruni.eu

Darius Bolzanas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: bolzanas@mruni.eu

Pateikta 2023 m. spalio 8 d., parengta spaudai 2023 m. lapkričio 7 d.

DOI: 10.13165/JUR-23-30-2-07

Santrauka. *Vykdomojo rašto išdavimas yra viena iš būtinųjų sąlygų pradėti priverstinio vykdymo procesą, kadangi be vykdomojo dokumento šis procesas negali būti pradedamas. Kai ginčo šalis nevykdo teismo sprendimo gera valia (savanoriškai), kita šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo pagal šį sprendimą, kuris gali būti pateikiamas vykdyti antstoliui priverstinai. Straipsnyje nagrinėjama, kokioms sąlygoms esant teismas turi teisę išduoti vykdomąjį raštą ir kokios problemos kyla teismų praktikoje sprendžiant šį klausimą. Straipsnyje nagrinėjama, kaip turėtų būti formuluojama sprendimo rezoliucinė dalis siekiant užtikrinti operatyvų vykdomojo rašto išdavimą, kaip suprantamas sprendimo vykdytinumas sprendžiant vykdomojo rašto išdavimo klausimą. Taip pat straipsnyje analizuojama, kokiais atvejais vykdomasis dokumentas (vykdomasis raštas) gali būti su(s)grąžinamas užbaigus vykdomąjį bylą, o ne išduodamas naujas.*

Reikšminiai žodžiai: *priverstinis vykdymo procesas; taikos sutartis; vykdomasis raštas.*

Įvadas

Vykdomasis raštas yra vienas iš vykdomųjų dokumentų. Vykdomasis raštas išduodamas teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių, taip pat arbitražo sprendimų ir nutarčių pagrindu (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 587 straipsnio 1 punktas). Vienas priverstinio vykdymo Lietuvoje ypatumų yra tas, kad, siekiant priverstinio teismo sprendimo vykdymo, antstoliui turi būti pateikiamas ne pats teismo sprendimas, bet jo pagrindu išduotas vykdomasis raštas (vykdomasis dokumentas) (CPK 650 straipsnio 1 dalis). Išimtis, kai vykdytinas dokumentas yra ir vykdomasis dokumentas, nustato įstatymas. Vykdomasis dokumentas išduodamas laikantis įstatyme nustatytos tvarkos (CPK 646 straipsnis). Vykdomojo rašto išdavimas yra viena esminių prielaidų pradėti priverstinio vykdymo procesą ir tais atvejais, kai jo nėra, priverstinis teismo sprendimo vykdymo procesas apskritai negali prasidėti ir įvykti¹. Vykdomojo rašto išdavimas nėra šalių ginčo sprendimas, jis išspręstas priėmus sprendimą².

Vykdomojo rašto išdavimas pagal įsiteisėjusį teismo sprendimą (išskyrus įstatyme numatytus atvejus, kai priverstinai gali būti vykdomas ir neįsiteisėjęs sprendimas) iš esmės yra teisminės civilinio proceso stadijos perkėlimas į priverstinį vykdymo procesą. Vykdomojo rašto išdavimas patvirtina, kad šalių ginčas teisme yra galutinai išspręstas ir, skolininkui sprendimo nevykdant gera valia, išieškotojui suteikiama galimybė kreiptis į antstolį, kuris, taikydamas teisėtas valstybės nustatytas prievartos priemones, atlieka priverstinio vykdymo veiksmus, kuriais sprendimas yra įvykdomas. Todėl vykdomojo rašto išdavimas yra tik patvirtinimas, kad teismo sprendimas gali būti priverstinai vykdomas.

Visų pirma, praktikoje kyla klausimų, kaip tinkamai turi būti formuluojama teismo sprendimo rezoliucinė dalis, nes pagal įstatymą ji turi būti pažodžiui perkeliama į vykdomąjį raštą. Nuo to, kaip tiksliai ir konkrečiai suformuluota teismo sprendimo rezoliucinė dalis, priklauso ir galimybės teismo sprendimą vykdyti priverstine tvarka. Kyla klausimas, kaip teismas, patenkinęs (prieš)ieškinį (paprastai dėl pripažinimo arba teisinių santykių modifikavimo), turėtų formuluoti sprendimo rezoliucinę dalį, kuri tiksliai nurodytų, kaip yra galutiniai išspręstas šalių ginčas ir kokius veiksmus turėtų šalys atlikti, kad sprendimas būtų tinkamai įvykdytas. Vykdomasis raštas gali būti išduotas tik esant visoms įstatyme numatytoms sąlygoms, kurių esminė yra sprendimo vykdytinumas. Todėl teismas, spręsdamas vykdomojo rašto išdavimo klausimą, visų pirma turi įvertinti, ar sprendimas yra vykdytinas ar ne.

Atskira vykdomojo rašto išdavimo kategorija laikytina vykdomojo rašto išdavimo dėl teismo patvirtintos gera valia nevykdomos taikos sutarties procedūra. Tokiam atvejui

1 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=7498f67b-ecee-4f53-8f4d-0759c7615c13>.

2 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155-687/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=2ff68e7e-3876-4542-a766-e9af04a5be16>.

įstatyme yra nustatyta speciali vykdomojo rašto išdavimo tvarka, kuria siekiama išsiaiškinti tikrąją taikos sutarties šalių valią, jos neįvykdymo faktą ir vykdomojo rašto išdavimą nepakeičiant šalių susitarimo esmės. Tokiais atvejais praktinių problemų gali kilti nustatant šiuos atvejus: ar taikos sutarties sąlygos nėra vykdomos; kaip teismas turėtų pakeisti, esant poreikiui, taikos sutarties sąlygų vykdymo tvarką, nekeisdamas šalių susitarimo dėl ginčo taikaus užbaigimo esmės; kaip nepaneigti šalių autonomijos dėl ginčo taikaus išsprendimo ir esant poreikiui užtikrinti veiksmingą priverstinio vykdymo procesą.

Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismui tenka spręsti dėl antstolio teisės su(si) grąžinti, tiksliau, prašyti sugrąžinti vykdomąją dokumentą, kai, antstoliui vykdomąjį dokumentą grąžinus ir nutraukus (užbaigus) vykdomąją bylą, paaiškėja, kad pagrindo tam nebuvo. Toks procesinis veiksmas CPK nėra reglamentuojamas ir užbaigtos vykdomosios bylos (proceso) atnaujinimo galimybe įstatyme nenumatyta. Tačiau kyla klausimas ir dėl antstolio veiklos ribų teisėtumo. Ar antstolis, siekdamas užtikrinti veiksmingą vykdymo procesą ir turėdamas teisę imtis visų būtinų priemonių sprendimui įvykdyti, turi teisę pats reikalauti grąžinti vykdomąjį dokumentą? Ar toks veikimas laikytinas antstolio kompetencijos peržengimu, ar veiksmis, kuriais siekiama teisėtai įvykdyti priverstinai vykdytiną dokumentą?

Šie klausimai kyla teismų praktikoje, tačiau kol kas teisės doktrinoje nėra išsamiai nagrinėti. Vykdomojo rašto tikslai, bendrosios išdavimo taisyklės yra aptartos teisės doktrinoje³. Straipsnio tikslas – išnagrinėti aktualias teismų praktikoje kylančias problemas, susijusias su vykdomojo rašto išdavimu, gera valia nevykdant teismo sprendimo ir su(si) grąžinimu nutraukus vykdomąją bylą, taip pat pateikti galimus sprendimus į su vykdomojo rašto išdavimu susijusius klausimus, kurie teisės doktrinoje iki šiol nebuvo nagrinėti. Straipsnyje nėra nagrinėjamos problemos, susijusios su vykdomojo rašto išdavimu pagal arbitražo sprendimą dėl tokio vykdytino dokumento specifikos. Vykdomojo rašto pagal arbitražo sprendimą išdavimas reikalauja atskiro mokslinio tyrimo. Kai kurios problemos, susijusios su vykdomojo rašto išdavimu pagal arbitražo sprendimą, yra nagrinėtos teisės doktrinoje⁴.

Siekiant išsiskirti tikslo suformuluoti tokie uždaviniai. Pirma, įvertinti teismo sprendimo rezoliucinės dalies reikšmę vykdomojo rašto išdavimui ir veiksmingam priverstinio vykdymo procesui. Antra, analizuojama būtina vykdomojo rašto išdavimo sąlyga – teismo sprendimo vykdytinumas. Straipsnyje siekiama atskleisti, kaip suprantamas vykdytinumo reikalavimas, kokiais atvejais galima pagrįstai manyti, kad teismo sprendimas gali būti priverstinai vykdytinas. Trečia, nagrinėjamos teismų praktikoje kylančios vykdomojo rašto išdavimo problemos, kai savanoriškai nėra vykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis

3 Vigintas Višinskis, Dangutė Ambrasienė, „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka“, *Jurisprudencija* 104, 2 (2008): 39–47; Egidija Tamošiūnienė et al., *Civilinio proceso kodekso VI dalies mokslinis praktinis komentaras* (Vilnius: Antstolių rūmai, 2022); Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, *Vykdomojo proceso: asmenų teisių ir pareigų balansas* (Vilnius: MRU, 2022).

4 Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, *Ginčų nagrinėjimas komerciniame arbitraže* (Vilnius: MRU, 2020).

ir tokiu atveju kylančios problemos dėl tikrosios taikos sutarties šalių valios nustatymo. Ketvirta, analizuojama galimybė su(si)grąžinti vykdomąjį raštą užbaigus vykdomąją bylą. Nors vykdymo procesą reglamentuojančiose teisės normose teisė su(si)grąžinti vykdomąjį dokumentą (vykdomąjį raštą) nėra numatyta, teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kaip turėtų būti vertinama situacija, kai antstolis su(si)grąžina grąžintą vykdomąjį dokumentą ir toliau atlieka priverstinio vykdymo veiksmus.

Straipsnyje taikomi loginis, sisteminės analizės metodai. Taikant sisteminės analizės metodą įvertinta formuojama aktuali teismų praktika dėl klausimų, susijusių su vykdomojo rašto išdavimu ir galimu su(si)grąžinimu. Loginis tyrimo metodas pasitelktas siekiant apibendrinti nagrinėjamoje srityje formuojamos teismų praktikos pagrįstumo rezultatus, taip pat suformuluoti išvadas.

1. Teismo sprendimo rezoliucinės dalies reikšmė vykdomojo rašto išdavimui

Teismo sprendimas yra privalomos teisinės galios individualaus pobūdžio teisės taikymo aktas, kuriuo, išspręsdus šalių ginčą, nustatomos jų teisės ir pareigos (CPK 260 straipsnis). Teismo sprendimo turinio ir formos reikalavimai reglamentuojami CPK 270 straipsnyje. Visos teismo sprendimo dalys sudaro visumą ir iš sprendimo turi būti aišku, kaip yra išspręstas šalių ginčas. Viena teismo sprendimo dalių yra rezoliucinė dalis. Teismo sprendimo rezoliucinė dalis nustato galutinį ginčo sprendimo teisme rezultatą. CPK 270 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad „rezoliucinėje sprendimo dalyje turi būti: 1) teismo išvada ieškinį ir (ar) priešieškinį patenkinti visiškai ar iš dalies, kartu išdėstant patenkinto ieškinio turinį, arba ieškinį ir (ar) priešieškinį atmesti; 2) įstatymų numatytais atvejais – priteistų palūkanų dydis ir laikotarpis, iki kada jos išieškomos; 3) nurodymas apie bylinėjimosi išlaidų paskirstymą; 4) teismo išvados dėl kitų sprendimų išspręstų klausimų; 5) sprendimo apskundimo termino ir tvarkos nurodymas⁴. Rezoliucinė teismo sprendimo dalis yra grindžiama motyvuojamąja dalimi (teismo sprendimo motyvais), todėl rezoliucinėje sprendimo dalyje suformuota išvada apie ginčo sprendimą iš esmės turi būti pagrįsta motyvuojamoje dalyje nurodytais motyvais⁵.

Teismo sprendimas savaime yra tik prielaida teisingumo vykdymui, tačiau reali pažeistų subjektinių teisių apsauga galima tik sprendime nurodytiems asmenims atlikus nurodytus veiksmus (ar nuo jų susilaikant). Iš teismo sprendimo rezoliucinės dalies turi būti aišku, kokius konkrečiai veiksmus turi atlikti byloje dalyvavęs asmuo (asmenys) siekiant įvykdyti teismo sprendimą, jei ieškiny (priešieškinis) yra patenkintas. Teismas, priėmęs sprendimą ieškinį ar priešieškinį patenkinti, turi nurodyti, koks konkretus ginčą laimėjusios šalies

5 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-525/2011“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 8 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaiska/tekstas.aspx?id=b8c1c84d-b522-4f23-8632-68d49deb0480>.

teisių gynybos būdas yra taikomas ir kokia tvarka turėtų būti atliekami veiksmai (kokiais terminais, tvarka, eiliškumu), kuriais sukuriamos materialinės teisės sprendimo pasekmės, t. y. apgintos pažeistos šalies subjektinės teisės. Formuluojant sprendimo rezoliucinę dalį svarbu nustatyti ne tik tai, koks konkretus civilinių teisių gynybos būdas yra pritaikytas, bet ir kaip jis turėtų būtų įgyvendinamas be ginčą pralaimėjusios šalies valios, t. y. sprendimą vykdant priverstine tvarka.

Praktikoje teismo sprendimo vykdymas galimas priverstine tvarka, jei jis nevykdomas gera valia (savanoriškai). Savanoriškas sprendimo vykdymas geriausiai užtikrina vykdymo šalių ir valstybės interesus, nes „<...> skolininkui nėra taikomos priverstinio vykdymo priemonės, kreditoriaus reikalavimas patenkinamas operatyviai, greičiau atkuriamą socialinę taiką“⁶. Tačiau skolininkui nevykdant sprendimo gera valia teisinėje valstybėje turi būti sudaromos sąlygos įvykdyti sprendimą priverstinai, taikant teisėtas valstybės prievartos priemones. Atitinkamai tai lemia, kad teismas, priimdamas sprendimą ir formuluodamas jo rezoliucinę dalį, privalo iš anksto įvertinti, kaip jis turėtų būti priverstinai įvykdytas.

Įstatyme keliamas reikalavimas tik nurodyti konkretų ieškinio (priešieškinio) tenkinimo rezultatą, tačiau nekeliami reikalavimai pačiai rezoliucinės dalies formuluotei. Teismų praktikoje pagrįstai nurodoma, kad sprendimo rezoliucinė dali turi būti „<...> aiški, nedviprasmiška, suformuluota konkrečiai, kad dalyvaujantiems byloje asmenims nekiltų neaiškumų dėl patenkintų ar atmestų reikalavimų turinio“⁷. Taip teismo priimtas ginčo sprendimas „įgauna praktinį vykdomąjį pobūdį“⁸. Praktinio vykdomojo pobūdžio reikalavimas iš esmės gana tiksliai nurodo ir rezoliucinės dalies tikslą, kuris siejamas su realia galimybe jį įvykdyti. Jeigu teismo sprendimo rezoliucinė dalis suformuluota ydingai (neaiškiai, nekonkrečiai), sprendimo realus įvykdymas nėra galimas, nes neaišku, kokius priverstinio vykdymo veiksmus turėtų atlikti antstolis, vykdantis sprendimą priverstinai. Atitinkamai teismo sprendimo rezoliucinėje sprendimo dalyje neturi būti vartojamos sąvokos, kurios sukeltų antstoliui neaiškumų ir galimai net lemtų ginčus vykdymo procese dėl rezoliucinės sprendimo dalies aiškinimo⁹.

Tikslios ir aiškios rezoliucinės sprendimo dalies suformavimas yra svarbus ne tik siekiant suprasti, kokias konkrečias teises (materialines) pasekmes sukelia teismo sprendimas, bet ir žinoti, kaip sprendimas turi būti vykdomas tuo atveju, jeigu ginčą pralaimėjusi šalis jo nevykdys gera valia. Tikslios sprendimo rezoliucinės dalies suformulavimas susijęs

6 Remigijus Jokubauskas, Vigtas Višinskis, „Asmeninio pobūdžio teismo sprendimo vykdymo priverstine tvarka problemos“, *Jurisprudencija* 30, 1 (2023): 159–182.

7 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-522-378/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 8 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=cf66dd42-93ec-416b-b7c9-f10be4981c5f>.

8 „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-871/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=3382a397-a960-4456-a5ca-bcac561c2c81>.

9 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-5-695/2015“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=191043d3-44d0-4b7d-a412-ff5e4467423b>.

ir su tinkamu ieškinio reikalavimo suformulavimu. Ieškovas, formuluodamas ieškinio reikalavimą, ir teismas, parengiamojoje civilinio proceso stadijoje vertindamas pareiškštą reikalavimą, apibrėždamas ginčo ribas turėtų įvertinti, ar „<...> *materialusis reikalavimas turi būti suformuluotas taip aiškiai, kad dėl jo priimtas galutinis teismo sprendimas atitiktų apibrėžtumo, vykdytinumo ir privalomumo reikalavimus*“¹⁰. Todėl civiliniame procese proceso šalys, naudodamosi rungtyniškumo (CPK 12 straipsnis) ir dispozityvumo principais (CPK 13 straipsnis), turi tinkamai suformuluoti materialinius reikalavimus, o juos teisiškai įvertina teismas priimdamas sprendimą.

Tam tikrais atvejais teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje privalo būti nurodytas konkretus pažeistų teisių gynbos būdas (tvarka), nors ginčo šalys nebuvo pareiškusios konkretaus reikalavimo, nes priešingu atveju šalių bylinėjimasis neturėtų prasmės ir ginčas liktų galutinai neišspręstas. Tai reiškia, kad teismas turi būti aktyvus ir tokiu atveju išspręsti ir klausimą, be kurio tinkamo išsprendimas apskritai nebūtų pasiektas galutinis (teismo proceso) rezultatas. Be aiškaus ir realaus galutinio rezultato įtvirtinimo teisingumo vykdymo procesinė veikla būtų tik iliuzinio pobūdžio. Vienas iš praktikoje kylančių pavyzdžių gali būti reikalavimai, pareikšti šeimos bylose, kai sprendžiamas klausimas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ir jo perdavimo vienam iš tėvų. Priimant sprendimą bylose, kai vaiko gyvenamoji vieta nustatoma ne su tuo iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimo priėmimo metu nepilnametis vaikas faktiškai gyvena, pareikšto reikalavimo dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo išnagrinėjimas „<...> *apima ir reikalavimą perduoti vaiką tam iš tėvų, su kuriuo nustatoma gyvenamoji vieta, todėl dėl vaiko perdavimo turi būti pasisakyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje, nepriklausomai nuo to, ar toks reikalavimas yra atskirai pareikštas*“¹¹. Taigi tam tikrais atvejais sprendimo rezoliucinėje dalyje turi būti nurodomas ir konkretus materialinis ginčo sprendimo rezultatas, nors toks konkretus materialinis reikalavimas nebuvo pareikštas byloje, pavyzdžiui, kaip nurodytu atveju, kai reikalavimas pareikštas dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, tačiau nesuformuluotas reikalavimas dėl jo perdavimo vienam iš tėvų. Dėl tokio ginčo sprendimo turi būti pasisakyta sprendimo motyvuojamoje ir rezoliucinėje dalyse. Priešingu atveju, išsprendus tik dalį reikalavimo, socialinis ginčas nebūtų tinkamai išspręstas. Teisiškai toks reikalavimas teismui kildinamas iš teisinio aiškumo, nuspėjamumo ir teisminės gynbos realumo principų ir taikytinas tik viešąjį interesą turinčiose bylose, kuriose teismas nepasiektų pagrįstų teisingumo tikslų savo iniciatyva neišaiškinęs ir neužtikrinęs sprendimo realaus įvykdymo. Tokia teismo procesinė laikysena savaime nelaikytina ieškinio ribų peržengimu.

Teismo sprendimo rezoliucinės dalies formulavimas gali priklausyti ir nuo specialių priverstinio vykdymo taisyklių. Tam tikrais atvejais įstatymas nustato, kaip turėtų būti

10 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2-604-464/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=f610165a-ce45-4af7-8667-de6223465012>.

11 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-522-378/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=cf66dd42-93ec-416b-b7c9-f10be4981c5f>.

vykdomas teismo sprendimas ir teismas, formuluodamas sprendimo rezoliucinę dalį, turi įvertinti, ar ji atitinka konkrečią sprendimo vykdymo tvarką, nustatytą įstatyme. Speciali priverstinio vykdymo tvarka yra nustatyta dėl nepiniginio pobūdžio teismo sprendimų vykdymo (CPK 763–772 straipsniuose). Šių sprendimų priverstinio vykdymo ypatumas yra tas, kad, siekiant tinkamai įvykdyti sprendimą, yra būtina, kad viena iš ginčo šalių ar jos abi atliktų sprendime nurodytus veiksmus. Vienas tokių pavyzdžių yra teismo sprendimai, kuriais ieškovui priteisiami tam tikri daiktai iš atsakovo. Remiantis CPK 765 straipsnio 1 dalimi, „kai išieškotojui yra priteisti tam tikri teismo sprendime nurodyti daiktai, antstolis paima tuos daiktus iš skolininko ar trečiojo asmens ir perduoda išieškotojui“. Taigi teismas, priimdamas tokio pobūdžio sprendimą, turi nurodyti, kokius konkrečius daiktus, kokia tvarka skolininkas privalo perduoti išieškotojui, o išieškotojas turi juos priimti. Neretai vykdant nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus turi būti nurodyti abiejų vykdymo proceso šalių (isieškotojo ir skolininko) veiksmai, nes sprendimo tinkamam įvykdymui aktyvius veiksmus gali reikėti atlikti abiem šalims.

Sprendimo rezoliucinės dalies formulavimas priklauso nuo konkretaus teismo taikomo pažeistų subjektinių teisių gynybos būdo. Teismui patenkinus ieškinį (priešieškinį) dėl pritesimo, teismas rezoliucinėje dalyje turi nurodyti, kokia pinigų suma priteisiamą ieškovui iš atsakovo. Priimant sprendimą dėl teisinių santykių modifikavimo, sprendimo rezoliucinėje dalyje turi būti nurodyta, kaip konkrečiai pakeičiami ginčo šalių teisiniai santykiai. Patenkinus ieškinį (priešieškinį) dėl konkrečių abiejų šalių ar vienos iš šalių veiksmų (veikimo ar neveikimo) atlikimo, teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje privalo būti nurodyta, kokius konkrečius veiksmus ginčo šalys ar viena iš šalių privalo įvykdyti, kad teismo sprendimas būtų tinkamai įvykdytas. Teismų praktikoje daugiausia problemų ir kelia teismo sprendimo, kuriuo šalys (šalis) yra įpareigojamos atlikti (susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), nes nuo tokio įpareigojimo tikslumo priklauso sprendimo įvykdymo galimybės. Be to, CPK 624 straipsnio 2 dalyje nurodytos priverstinio vykdymo priemonės iš esmės yra labiausiai susijusios su išieškojimu iš skolininko turto ar kitų šaltinių, t. y. skirtos būtent piniginiams sprendimams vykdyti. Nepiniginio pobūdžio priverstinė priemonė yra siejama su skolininko įpareigojimu atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti (CPK 624 straipsnio 2 dalies 8 punktą). Atitinkamai tokio pobūdžio sprendimai neretai bus laikomi asmeninio pobūdžio sprendimais, kurių priverstinis vykdymas atliekamas specialia įstatyme nustatyta tvarka (CPK 771 straipsnis)¹². Todėl teismas, priimdamas sprendimą, kuriuo ginčo šalis (šalys) įpareigojamos atlikti tam tikrus veiksmus, turėtų nustatyti, kokia tvarka ir eiliškumu tokie konkretūs veiksmai turi būti atliekami.

Tikslios ir aiškios teismo sprendimo rezoliucinės dalies suformulavimas yra viena esminių veiksmingo priverstinio vykdymo proceso sąlygų ir todėl, kad, siekiant priverstinio teismo sprendimo vykdymo ir išduodant vykdomąjį raštą, turi būti nurodoma su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui (CPK 648 straipsnio 1 dalies 4 punkte).

12 Remigijus Jokubauskas, Vigtas Višinskis, „Asmeninio pobūdžio teismo sprendimo vykdymo priverstine tvarka problemos“, *Jurisprudencija* 30, 1 (2023): 159–182.

Tai reiškia, kad teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, neturi teisės keisti sprendime nurodytos rezoliucinės dalies, o ją turi tiesiog „automatiškai“ perkelti į vykdomąjį raštą. Galima situacija, kad iki kreipimosi dėl vykdomojo rašto išdavimo dalies teismo sprendimo dalis yra įvykdyta, pavyzdžiui, sumokėta dalis priteistos skolos. Tokiu atveju nepaisant to, kad dalis sprendimo įvykdyta gera valia, vykdomajame rašte privalo būti nurodyta visa sprendimu priteista suma¹³.

Iš rezoliucinės teismo sprendimo dalies taip pat turi būti aišku, kokį procesinį statusą turėtų įgyti byloje dalyvaujantys asmenys. Dalyvaujantys byloje asmenys yra „šalys, tretieji asmenys, asmenys, pareiškę ieškinį CPK 49 straipsnio nustatyta tvarka, pareiškėjai, suinteresuoti asmenys CPK straipsnyje išvardytose bylose, CPK 431 straipsnyje numatyti kreditoriai ir skolininkai, taip pat šių asmenų atstovai“ (CPK 37 straipsnio 2 dalis). Vykdomojo proceso dalyvauja šalys (ieškotojas ir skolininkas) ir kiti asmenys, įstatyme nurodyti asmenys (CPK 633 straipsnis). Iš sprendimo rezoliucinės dalies turi būti aišku, kas priverstinio vykdymo procese būtų laikoma išieškotoju ir skolininku. Pagal bendrąsias vykdymo proceso taisykles vykdymo procese dalyvauja dvi vykdymo proceso šalys – išieškotojas ir skolininkas. „Išieškotojas yra asmuo, kurio naudai išduotas vykdomasis dokumentas“ (CPK 638 straipsnio 1 dalis), „skolininkas yra asmuo, kuris privalo atlikti vykdomajame dokumente nurodytus veiksmus arba susilaikyti nuo vykdomajame dokumente nurodytų veiksmų atlikimo“ (CPK 642 straipsnis). Remiantis CPK 646 straipsnio 1 dalimi, vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą. Teisę kreiptis dėl vykdomojo rašto išdavimo turi „<...> proceso šalis (ieškovas ar atsakovas), kurios atžvilgiu priimtas palankus teismo procesinis sprendimas ar jo dalis byloje“¹⁴. Klausimas, ar dėl vykdomojo rašto išdavimo kreipėsi tinkamas, t. y. materialųjį teisinį suinteresuotumą turintis asmuo (išieškotojas) turi būti sprendžiamas pagal teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje suformuluotą rezultatą, t. y. kieno naudai yra priimtas sprendimas. Todėl iš sprendimo turinio privalo būti aišku, kuri šalis, jo nevykdant gera valia būtų laikoma išieškotoju, o kuri – skolininku.

Paprastai išieškotojo nustatymas pagal sprendimo rezoliucinę dalį neturėtų būti sudėtingas atsižvelgiant į teismo sprendime nustatytą pažeistų teisių gynybos pobūdį, pavyzdžiui, teismui nusprendus tenkinti ieškinį ir priteisus skolą iš atsakovo, priverstinio vykdymo procese išieškotoju bus laikomas ieškovas, o atsakovas – skolininku, atitinkamai asmuo, kurio naudai turi būti atliekami tam tikri veiksmai, laikytinas išieškotoju, o asmuo, kuris tokius veiksmus turi atlikti, – skolininku. Tačiau dėl teisinių gynybos priemonių ypatumų, net ir teisingai kvalifikavus ginčo teisinius santykius ir išsprendus ginčą, gali kilti problemų dėl išieškotojo nustatymo.

Viena iš praktikoje kylančių problemų dėl išieškoto teisinio kvalifikavimo yra situacijos,

13 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1374/2014“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 7 d.

14 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2-1455-241/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 23 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d6b0986d-a874-4d39-86b0-8b5e47b56c10>.

kai teismas sprendimu tenkina *actio Pauliana*. Toks ieškinys, kaip specialus kreditoriaus pažeistų teisių gynybos institutas, taikomas ginčijant kreditoriaus skolininko ir trečiojo asmens sudarytą sandorį, kuris lemia kreditoriaus skolininko nemokumą ar jį pablogina (CK 6.66 straipsnis). Šio kreditoriaus teisių gynybos būdo tikslas yra taikant restituciją sugrąžinti skolininko turtą, kurį šis nesąžiningai perleido tretiesiems asmenims, ir šio turto sąskaita patenkinti kreditoriaus reikalavimą¹⁵. Tokio ieškinio atveju ginčijamo sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisinės pasekmės tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti (CK 6.66 straipsnio 4 dalis).

Sprendžiant dėl *actio Pauliana* taikymo civilinėje byloje dalyvaujantys asmenys yra kreditorius (ieškovas), jo skolininkas ir trečiasis asmuo, su kurio kreditoriaus skolininkas sudarė ginčijamą sandorį. *Actio Pauliana* kaip specialaus kreditoriaus teisių gynybos būdo ypatumas yra ne kreditoriaus žalos atlyginimas, bet kreditoriaus skolininko ir trečiojo asmens sudaryto sandorio nuginčijimas ir restitucijos taikymas grąžinant kreditoriaus skolininkui perleistą turtą, į kurį gali būti nukreiptas kreditoriaus reikalavimas. Kyla klausimas, kuris teisės subjektas, patenkinus *actio Pauliana*, laikomas išieškotoju? Ar tokiu atveju išieškotoju laikomas kreditorius, kurio pareikštas *actio Pauliana* yra tenkinamas? Ar juo laikomas kreditoriaus skolininkas, kuriam faktiškai turėtų būti priteisiamas neteisėtai perleistas turtas?

Vienoje byloje nustatyta, kad ieškovė, remdamasi CK 6.66 str., prašė G. S. atliktus R. S. mokėjimus (vienašalius sandorius) pripažinti negaliojančiais *ab initio* ir taikyti restituciją – priteisti G. S. naudai iš R. S. 92 670 Eur sumą. Ieškinys tenkintas. Pirmosios instancijos teismo rezoliucinėje dalyje nurodyta: „Pripažinti G. S. atliktus bankiniais pavedimais mokėjimus (vienašalius sandorius) R. S., kurių bendra suma sudaro 92 670,00 Eur negaliojančiais *ab initio* (nuo sudarymo momentų): <...> Taikyti restituciją pinigais. Priteisti iš R. S. 92 670,00 Eur sumą G. S. naudai.“ Ieškovė 2022 m. kovo 23 d. pateikė teismui prašymą dėl vykdomųjų raštų išdavimo. Ieškovei buvo išduoti vykdomieji raštai dėl bylinėjimosi išlaidų išieškojimo iš G. S. ir R. S., taip pat dėl restitucijos taikymo, t. y. 92 670 Eur priteisimo iš R. S. G. S. naudai. Vykdomajame rašte išieškotoja nurodyta ieškovė, skolininkais – atsakovai R. S. ir G. S. (vykdomojo rašto turinys – priteisti iš R. S. 92 670 Eur G. S. naudai). Atsakovas G. S. 2022 m. balandžio 5 d. pateikė teismui prašymą dėl vykdomojo rašto išdavimo. Teismas atsisakė išduoti vykdomąjį raštą atsakovui G. S. Atsakovas G. S. nutartį apskundė atskiruoju skundu.

Taigi nurodytoje byloje susiklostė situacija, kai tenkinus ieškovės *actio Pauliana* sprendimo rezoliucinėje dalyje materialinės teisės pasekmės buvo sukeltos tik kreditoriaus skolininkui ir trečiajam asmeniui, o ne ieškinį pareiškusiam kreditoriui. Pagal teismo suformuluotą rezoliucinę sprendimo dalį, nusprendus kreditoriaus skolininkui priteisti turtą iš

15 „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-209/2012“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspren dimupai eska/tekstas.aspx?id=8fdaf52a-19c9-4a36-96f3-faf5b7d7dd52>.

trečiojo asmens, kreditoriaus skolininkas tapo išieškotoju, o trečiasis asmuo – skolininku. Atitinkamai, pagal tokią sprendimo rezoliucinę dalį, vykdomasis raštas galėtų būti išduotas tik kreditoriaus skolininkui, nes tik jo naudai yra priimtas teismo sprendimas. Sprendžiant šią problemą apeliacinės instancijos teismas, nagrinėjęs atskirąjį skundą, nurodė, kad šiuo atveju dėl sprendimo dalies, susijusios su restitucijos taikymu, nebuvo teisinio pagrindo vykdomąjį raštą išduoti ieškovei, nes teismo sprendimo rezoliucinę dalį pinigines lėšas iš atsakovės R. S. priteistos atsakovui G. S., nenurodant ieškovės teisės nurodytą sumą išieškoti iš atsakovės¹⁶.

Manytina, kad ši su *actio Pauliana* ieškinio tenkinimu susijusio sprendimo priverstinio vykdymo susijusi problema gali būti sprendžiama keliais būdais¹⁷. Vienas iš jų galėtų būti konkretus papildomas materialinio pobūdžio reikalavimo ieškinyje suformulavimas teismo sprendime reikalaujant leisti nukreipti išieškojimą į skolininkui priteistą turtą (CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Tai reiškia, kad ieškovas, reikšdamas *actio Pauliana*, turėtų ne tik prašyti pripažinti ginčijamą sandorį negaliojančiu ir taikyti restituciją, bet ir leisti nukreipti išieškojimą į skolininkui priteistą turtą. Kitas šio klausimo sprendimo būdas galėtų būti konkrečios sprendimo vykdymo tvarkos nustatymas remiantis CPK 273 straipsnio 1 dalimi¹⁸, atsižvelgiant į *actio Pauliana* gynybos būdo ypatumus.

Kita praktikoje pasitaikanti problema gali būti ieškinio (priešieškinio), kuriuo tenkinamas reikalavimas įpareigoti akcininką parduoti akcijas kitam akcininkui už teismo paskirto eksperto nustatytą kainą. Vienoje byloje¹⁹ nustatyta, kad teismas atmetė ieškovės I. G. ieškinį ir tenkino atsakovės J. A. priešieškinį – įpareigojo ieškovę parduoti atsakovei 50 vnt. paprastųjų vardinių įmonės akcijų už teismo paskirto eksperto nustatytą kainą. Sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodyta: „*Patenkinti atsakovės J. A. priešieškinį ir įpareigoti ieškovę I. G. parduoti atsakovei J. A. 50 vienetų paprastųjų vardinių uždarosios akcinės bendrovės „<...>“ akcijų už teismo paskirtų ekspertų nustatytą kainą.*“ Šio sprendimo pagrindu ieškovei I. G. išduotas vykdomasis raštas. Atsakovė pateikė prašymą panaikinti ieškovei išduotą vykdomąjį dokumentą ir išduoti naują vykdomąjį raštą jai, nes, atmetus ieškovės ieškinį ir tenkinus atsakovės J. A. priešieškinį, būtent atsakovė laikytina išieškotoja ir tik jai šioje byloje galėjo būti išduotas vienintelis vykdomasis raštas. Pirmosios instancijos teismas nutarimi netenkino atsakovės prašymo panaikinti ieškovei išduotą vykdomąjį raštą ir tenkino

16 „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-550-910/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprennimupaieska/tekstas.aspx?id=a95c29c4-9fe7-49a7-a9e8-737945c77e85>.

17 Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, *Vykdymo procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas* (Vilnius: MRU, 2022), 78–79.

18 „Priimdamas sprendimą, kuriuo atsakovas įpareigojamas atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar piniginių lėšų perdavimu, teismas tame pačiame sprendime gali nurodyti, kad, atsakovui neįvykdžius sprendimo per nustatytą terminą, ieškovas turi teisę atlikti tuos veiksmus arba imtis priemonių jiems nutraukti atsakovo lėšomis ir kartu išieškoti iš atsakovo reikiamas išlaidas.“

19 „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-22-302/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprennimupaieska/tekstas.aspx?id=a1bd9682-1314-47d5-84ed-c6e6b9656fb5>.

atsakovės J. A. prašymą išduoti jai vykdomąjį raštą. Apeliacinės instancijos teismas nutartį paliko nepakeistą ir nurodė, kad šiuo atveju išieškotoja šiuo atveju gali būti tik atsakovė, nes sprendimo rezoliucinėje dalyje įpareigojimas buvo nustatytas tik ieškovei I. G. atžvilgiu, todėl vykdomasis raštas ieškovei I. G. buvo išduotas nepagrįstai. Tokia situacija taip pat rodo, kad tikslus rezoliucinė sprendimo dalies formulavimas yra svarbus vėliau sprendžiant dėl tinkamo išieškotojo nustatymo.

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamo vykdomojo rašto išdavimo sąlyga yra teismo sprendimo rezoliucinės dalies aiškumas ir konkretumas. Iš teismo sprendimo rezoliucinės dalies turi būti aišku, koks materialinių teisių gynybos būdas pritaikytas ir kieno naudai yra priimtas sprendimas, t. y. kieno naudai išspręstas ginčas. Taikant specialius teisių gynybos būdus, ypač kai ginčo sprendimas yra susijęs ne tik su ginčo šalimis, bet ir trečiaisiais asmenimis, pavyzdžiui, taikant *actio Pauliana* gynybos būdą, turi būti įvertinta, kokius veiksmus turi atlikti dalyvaujantys byloje asmenys, kad sprendimas būtų tinkamai įvykdytas.

2. Sprendimo vykdytinumas kaip būtinoji vykdomojo rašto išdavimo sąlyga

Vykdomasis raštas išduodamas esant griežtai įstatyme nustatytoms sąlygoms. Teisės doktrinoje nurodoma, kad sąlygų reikia, kad būtų galima išduoti vykdomąjį raštą:

- „pirma, sprendimas turi būti vykdytinas;
- antra, sprendimas turi būti įsiteisėjęs (išskyrus skubaus vykdymo atvejais, kai sprendimas vykdomas nelaukiant jo įsiteisėjimo momento (CPK 282–283 straipsniai);
- trečia, išieškotojas pateikia prašymą išduoti vykdomąjį dokumentą (išskyrus atvejus, kai teismas vykdomąjį raštą išduoda be išieškotojo prašymo (CPK 646 straipsnio 1 dalis)“²⁰.

Teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, nesprendžia tarp šalių kilusio ginčo. Vykdomasis raštas tik patvirtina, kaip teismas išsprėdė šalių ginčą. Teisines pasekmes ginčo šalims (teisės ir pareigos) sukelia vykdytinas teismo sprendimas (nutartis). Teismas, spręsdamas dėl prašymo išduoti vykdomąjį raštą, neturi pareigos patikrinti, „<...> ar teismo sprendimas nėra įvykdytas, nei tokio atsisakymo išduoti vykdomąjį raštą pagrindo (sprendimo įvykdymo atveju)“²¹. Atitinkamai ir pats priverstinis vykdymo procesas nesukuria materialinių teisių santykių, nes jame taikoma teisėta valstybės prievarta, kurios tikslas užtikrinti teismo sprendimo ir kitų vykdytinių dokumentų veiksmingą įvykdymą. Įstatyme nėra numatyta galimybė ginčyti teismo išduotą vykdomąjį raštą ar prašyti pripažinti jį negaliojančiu.

Šiame straipsnyje nagrinėjamas sprendimo vykdytinumo požymis kaip būtinoji sąlyga

20 Vigintas Višinskis, Dangutė Ambrasienė, „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka“, *Jurisprudencija* 104, 2 (2008): 39–47.

21 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 1 d. civilinėje byloje Nr. e2-744-910/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprenvimupaiaska/tekstas.aspx?id=9be12a30-9fad-4198-ac3b-5ca0f0d98a6f>.

vykdomojo rašto išdavimui. Priverstinai vykdomi tik vykdytini sprendimai. Tai, kad priverstinio vykdymo veiksmai gali būti atliekami dėl vykdytinų sprendimų, rodo ir vykdomojo rašto išdavimo tvarka. CPK 646 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą. Pagrindinis kriterijus, kuris lemia vykdomojo rašto išdavimą ir atitinkamai priverstinį sprendimo vykdymą, yra jo *vykdytinumas*. Taigi vykdomasis raštas gali būti išduotas ne bet kokiam teismo sprendimui vykdyti, o tik vykdytinam teismo sprendimui²². Sprendimo vykdytinumas kaip teisinė sąvoka CPK nėra apibrėžtas. Teismų praktikoje pripažįstama, kad vykdomasis raštas gali būti išduodamas tik dėl sprendimo, kuris vykdytinas priverstine tvarka ir ne bet kuris sprendimas pagal CPK 18 straipsnį laikytinas priverstinai vykdytinu. Sprendžiant dėl sprendimo vykdytinumo reikšmingas yra teismo taikytas teisių gynimo būdas, nes įprastai vykdytini yra tik teismo sprendimai dėl priteisimo, kadangi kiti sukelia teisinius padarinius be jų vykdymo²³. Todėl sprendimai dėl pripažinimo, teisiųjų santykių modifikavimo įprastai nereikalauja taikyti priverstinio vykdymo priemonės, nes poveikį sukelia pats teismo sprendimas²⁴.

Sprendžiant dėl sprendimo vykdytinumo sąvokos šeimos bylose, kai šalių santuoka nutraukiama abiejų šalių sutarimu, teismų praktikoje nurodoma, kad tam tikros teismo sprendimu patvirtintos santuokos nutraukimo pasekmių sutarties sąlygos pagal savo turinį gali reikšti sprendimą dėl priteisimo ir dėl jo gali būti išduodamas vykdomasis dokumentas²⁵. Vienoje byloje šalys sutartyje dėl santuokos nutraukimo pasekmių susitarė, kad pasidalijamas kilnojamas turtas ir vienai iš šalių tenka visa stalių dirbtuvių įranga, šalių susitarimu įvertinta 14 000 Eur. Kasacinis teismas sprendė, kad šalių šioje sutartyje nurodyti tam tikri daiktai yra priteisti suinteresuotam asmeniui ir kitas sutuoktinis privalo nekludyti pasiimti nurodytus daiktus. Atitinkamai teismas pripažino, kad tokia sutarties nuostata, pagal kurią „<...> vienam iš sutuoktinių atitenka tam tikri kilnojamieji daiktai, reiškia šių daiktų priteisimą ir gali būti vykdoma priverstine tvarka pagal CPK 765 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendime nurodytų daiktų perdavimo išieškotojui taisyklė“²⁶.

Kitoje kasacinio teismo nagrinėtoje byloje²⁷ ginčas kilo dėl teismo sprendimo patvir-

22 Vigintas Višinskis, Dangutė Ambrasienė, „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka“, *Jurisprudencija* 104, 2 (2008): 39–47.

23 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2014“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e7376823-7047-4b15-8dea-53d9f1e8dfef>.

24 Vigintas Višinskis, Dangutė Ambrasienė, „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka“, *Jurisprudencija* 104, 2 (2008): 39–47.

25 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-170-378/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=16278182-e990-4709-9c4b-81906f3be1ec>.

26 *Ibid.*

27 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugpjūčio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-823/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 19 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e975801c-bfc4-43cc-aeb0-9c0ba28016bf>.

tintos šalių sudarytos santuokos nutraukimo pasekmių sutarties, kurioje buvo nustatyta: „*Patalpa – butas (3/5) <...>, esantis <...>, įgytas dovanojimo sutarties pagrindu, yra laikoma asmenine L. K. nuosavybe. Šalys informuoja, kad šį turtą L. K. perleis G. K. notariu sandoriu.*“ Akivaizdu, kad teismo sprendimo, kuriuo patvirtintos tokios sutarties sąlygos, vykdymas priverstine tvarka nėra galimas, nes iš tokios nuostatos nėra aišku, kaip, kokiu konkrečiu būdu ir terminais viena iš šalių turi perleisti turtą kitai šaliai.

Sprendžiant dėl vykdomojo rašto išdavimo gali susiklostyti situacija, kai dalis rezoliucinėje dalyje nurodytų veiksmų yra atlikti, t. y. sprendimas yra iš dalies įvykdytas gera valia, tačiau kita dalis turi būti vykdoma priverstinai. Teismų praktikoje nurodoma, kad „<...> sprendžiant, ar teismo sprendimo dalis dėl kurių nors juo išspręstų reikalavimų jau įsiteisėjo ir gali būti pradėta vykdyti, būtina įvertinti tokias teisiškai reikšmingas aplinkybes: byloje buvo pareikšti daugiau nei vienas savarankiški materialieji reikalavimai (tam pačiam ar skirtingiems atsakovams), galintys būti atskiros bylos (ieškinio) nagrinėjimo dalyku; teismo sprendimas nėra apskūstas dėl tų savarankiškų materialiujų reikalavimų, dėl kurių prašoma išduoti vykdomąjį dokumentą; dėl kiekvieno iš reikalavimų (tiek dėl apskūsto apeliaciniu skundu, tiek ir dėl neapskūsto) galėtų būti išduotas atskiras vykdomasis dokumentas, kitaip tariant, kiekviena teismo sprendimo dalis iš esmės galėtų būti vykdoma ir atskirai pradėtoje vykdomojoje byloje“²⁸. Sprendžiant klausimą, ar rezoliucinėje dalyje nustatyti veiksmai gali būti „skaidomi“, turi būti vertinama, ar nustatyti veiksmai yra susiję ir vertinami pagal jų pobūdį ir atlikimui keliamus reikalavimus²⁹.

Teismo sprendimo vykdytinumas yra būtina vykdomojo rašto išdavimo sąlyga, nes tik šį reikalavimą atitinkantis sprendimas gali būti vykdomas priverstine tvarka. Vykdytinumas priklauso nuo konkretaus teismo taikyto pažeistų subjektinių teisių gynimo būdo. Sprendžiant klausimą dėl prašymo išduoti vykdomąjį raštą taip pat gali kilti klausimas, per kokį terminą teismas turi išnagrinėti šį prašymą. CPK nėra nustatyta, per kokį terminą vykdomasis raštas turi būti išduotas. Šio klausimo sprendimas yra neatsiejamai susijęs su priverstinio vykdymo proceso tikslu. Teismų praktikoje sprendžiant klausimą dėl vykdomojo rašto išdavimo termino, nurodoma, kad „<...> tokio pobūdžio prašymai privalo būti išnagrinėti nedelsiant, tokiu būdu užtikrinant šalies, kurios naudai priimtas teismo sprendimas, interesus bei teismo sprendimo privalomumo ir proceso efektyvumo principų įgyvendinimą. Netoleruotina teisinė situacija, kai prašymas dėl vykdomojo rašto išdavimo nenagrinėjamas nedelsiant, o jo nagrinėjimas atidedamas be datos neapibrėžtam terminui“³⁰.

28 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-428-516/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=604d22ae-fd68-4bb7-bcfb-e9c4188f1031>.

29 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-428-516/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=604d22ae-fd68-4bb7-bcfb-e9c4188f1031>.

30 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2KT-13-790/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=47fc68ba-7252-4f0e-88e7-d0ffef495c>.

Teismo sprendimo vykdytinumas kaip būtinoji priverstinio vykdymo proceso pradėjimo sąlyga yra nustatoma kiekvienu atveju vertinant teismo sprendimo įsiteisėjimo momentą. Aplinkybė, kad sprendimas yra iš dalies įvykdytas, neturi įtakos vykdomojo rašto išdavimui.

3. Vykdomojo rašto išdavimas pagal teismo patvirtintą taikos sutartį

Taikos sutartis yra ginčo šalių susitarimas taikiai išspręsti kilusį ginčą. „Taikos sutartimi šalys tarpusavio nuolaidomis išsprendžia kilusį teisminį ginčą, užkerta kelią kilti teisminiam ginčui ateityje, išsprendžia teismo sprendimo įvykdymo klausimą arba kitus ginčytinus klausimus.“ (CK 6.983 straipsnio 1 dalis). Taikos sutartis leidžia šalims tarpusavyje pasiskirstyti teises ir pareigas pagal jų interesus, labiausiai atitinkančius kriterijus. Toks susitarimas sudaro galimybes pačioms šalims nuspręsti, kaip ir kokiomis priemonėmis turėtų būti sprendžiamas jų tarpusavio ginčas. Valstybė, suteikdama šalims sudaryti taikos sutartį, leidžia joms pasirinkti priimtinausią ginčo sprendimo būdą. Šalys, sudarydamos taikos sutartį, turi teisę išspręsti ne tik pagrindines, bet ir šalutines prievoles (nustatyti pagrindinių sutarties prievolių įvykdymo užtikrinimo būdą, taip pat ir netesybas), kurio mis užtikrinamas taikos sutarties vykdymas ir šalių nuostolių atlyginimas taikos sutarties nevykdymo atveju³¹.

Taikos sutarties sąlygos turi būti formuluojamos taip, kad, sprendžiant dėl priverstinio jos vykdymo, neturėtų kilti abejonių dėl konkrečių šalių priimtų įsipareigojimų turimo. Šalys, sudarydamos taikos sutartį ir naudodamosi sutarties laisvės principu, turėtų taikos sutarties nuostatas atitinkamai formuluoti aiškiai ir nedviprasmiškai. Taip pat taikos sutartyje šalys turėtų vengti sąlygiškų nuostatų, kai tam tikras rezultatas priklauso nuo kito veiksmo atlikimo. Tokiu atveju esant sąlygiškai prievolei jos priverstinis vykdymas gali būti neįmanomas, nes, vienai iš šalių neatliekant veiksmo, be kurio kita šalis negali įvykdyti savo įsipareigojimo, toks taikos sutarties vykdymas gali būti neįmanomas.

Įstatyme reglamentuojama taikos sutarties teisinė galia ir privalomumas. Remiantis CK 6.985 straipsnio 1–2 dalimi, „teismo patvirtinta taikos sutartis jos šalims turi galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią“. Teismo patvirtinta sutartis yra „priverstinai vykdytinas dokumentas“ (CPK 584 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta). Tai, kad šalys sudarydamos taikos sutartį, išsprendžia kilusį ginčą, dar nereiškia, kad taikos sutartimi prisiimti įsipareigojimai vėliau bus vykdomi gera valia (savanoriškai). Šalis gali įvykdyti tik dalį arba neįvykdyti iš viso taikos sutartimi prisiimtų įsipareigojimų. Tačiau tokiu atveju priverstinis taikos sutartimi prisiimtų įsipareigojimų vykdymas turi ypatumą, nes tokie įsipareigojimai yra nustatyti pačių šalių suderinta valia. Teismo sprendimas, kuriuo ji patvirtinta, yra tik

31 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2010“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaiska/tekstas.aspx?id=553d482b-c013-437b-988e-02d2a22c01a1>.

minimalus taikos sutarties teisėtumo patikrinimas ir jos nuostatų perkėlimas į sprendimo rezoliucinę dalį, siekiant tokiu būdu pripažinti šalių valią, nustatytą taikos sutartyje. Todėl, sprendžiant dėl vykdomojo rašto išdavimo dėl gera valia nevykdomos teismo patvirtintos taikos sutarties, viena vertus, turi būti užtikrinta tikroji šalių valia, išreikšta taikos sutartyje, kita vertus, turi būti užtikrinamas ir veiksmingas priverstinis vykdymo procesas, nes teisinėje valstybėje, kurioje priverstinio vykdymo procesas nustatytas tam, kad naudojant teisėtą valstybės prievartą būtų vykdomi vykdytini dokumentai. Priešingu atveju asmenų prigimtinė teisė į teisminę gynybą ir pažeistų subjektinių teisių gynybą liktų tik neįgyvendinta deklaracija. Teismų praktikoje nurodoma, kad „<...> taikos sutarties, kurios sudarymas, patvirtinimas ir vykdymas nustatytas materialiosios ir proceso teisės normų, ypatumas yra tas, kad, taikos sutarties šaliam nevykdant sutartimi nustatytos prievolės, suinteresuotos šalies (kreditoriaus) prašymu pagal teismo nutarties, kuria patvirtinta taikos sutartis, rezoliucinę dalį išduodamas vykdomasis raštas ir jis vykdomas CPK nustatyta tvarka“³².

Siekiant suderinti minėtus tikslus, speciali vykdomojo rašto išdavimo tvarka įstatyme yra nustatyta jį išduodant pagal taikos sutartį (CPK 646 straipsnio 3 dalis). Pagal nustatytą vykdomojo rašto tokiu atveju išdavimo tvarką:

- suinteresuota šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo, jei nevykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis;
- teismas nagrinėja pateiktą prašymą rašytinio arba žodinio proceso tvarka;
- teismas, ištyręs šalių nurodytas aplinkybes ir pateiktus įrodymus apie taikos sutarties sąlygų vykdymą, dėl neįvykdytos taikos sutarties dalies išduoda vykdomąjį raštą arba atsisako jį išduoti“.

Taip pat įstatyme nustatyta, kaip teismas turi vertinti taikos sutarties nuostatas ir šalių išreikštą valią. „Sprenddamas vykdomojo rašto išdavimo klausimą, teismas gali pakeisti šalių taikos sutartyje numatytų sąlygų vykdymo tvarką nekeisdamas šalių susitarimo esmės. Teismas, atsisakęs išduoti vykdomąjį raštą dėl taikos sutarties sąlygų vykdymo, išaiškina šalims teisę kreiptis dėl teismo nutarties, kuria patvirtinta taikos sutartis, peržiūrėjimo proceso atnaujinimo tvarka.“ Teismų praktikoje nurodoma, kad teismas, kuriam pateiktas prašymas išduoti vykdomąjį raštą, turi priimti sprendimą jį išduoti arba atsisakyti išduoti. Kai teismas vykdomąjį raštą išduoda, jis tokiu atveju iš naujo nevertina taikos sutarties sąlygų, bet nustato, ar taikos sutarties sąlygos yra įvykdytos³³.

Sprendžiant dėl teismo patvirtintos taikos sutarties nevykdymo ir vykdomojo rašto išdavimo, visų pirma, svarbu įvertinti taikos sutarties nuostatas ir šalių išreikštą valią. Nei CK, nei CPK nereglamentuoja, kaip turėtų būti formuluojamos taikos sutarties nuostatos, nei kaip teismas turėtų nustatyti (interpretuoti) šalių taikos sutartyje išreikštą valią. Tačiau

32 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-517-516/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e5a3cfb7-3163-4569-a45a-231f51513667>.

33 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-95-790/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=ad9ac959-40b7-4c6c-9f54-0d9d89a2ce56>.

panašiai kaip ir sprendžiant klausimą dėl teismo sprendimo rezoliucinės dalies formulavimo, taikos sutarties šalys ir taikos sutartį tvirtinantis teismas taip pat turi įvertinti, ar nustatyti įsipareigojimai galės būti vykdomi priverstine tvarka, jei taikos sutartis nebuvo vykdoma gera valia³⁴. Taikos sutarties nuostatos yra privalomos ir vykdoma tokia apimtimi, kiek jos patvirtintos teismo, o tokios sutarties pasibaigimo, nutraukimo, pripažinimo negaliojančia pagrindus nustato CK normos³⁵.

Teismų praktikoje problemų kyla būtent dėl šalių taikos sutartimi nustatytų įsipareigojimų turinio aiškinimo. Tuo atveju, kai šalys taikos sutartyje susitaria dėl konkrečių veiksmų atlikimo (susilaikymo nuo jų), veiksmų (neveikimo) neapibrėžtumas, nekonkretumas gali lemti tai, kad priverstinis įsipareigojimų pagal taikos sutartį vykdymas bus neįmanomas. Pavyzdžiui, viena tokių neaiškių, nuo kitų aplinkybių priklausančių sąlygų buvo nustatyta byloje, kurioje ginčas kilo dėl taikos sutarties sąlygos, pagal kurią „atsakovei nevykdant ir (ar) netinkamai vykdant šios sutarties sąlygas, ji įsipareigoja grąžinti ieškovei visas iš jos anksčiau už projektavimo darbus gautas pinigines sumas“ vykdymo. Teismas nustatė, kad tokios sutarties sąlygos priverstinai įvykdyti yra neįmanoma, nes jos turinys yra nepakankamai apibrėžtas (nedetalizuoti konkretūs šalių veiksmai)³⁶.

Teismas, nagrinėdamas prašymą dėl vykdomojo rašto išdavimo, turi nustatyti dvi esmines aplinkybes. Pirmą, įvertinama, ar šalis taikos sutarties nevykdo. Ši sąlyga yra fakto klausimas vertinant, kokie šalių įsipareigojimai buvo nustatyti taikos sutartimi ir kokius veiksmus jos atlikusios. Antra, nustatęs, kad taikos sutartis nevykdoma, teismas turi įvertinti taikos sutarties sąlygas, išsiaiškinti, ar šalys jas supranta, ar jos gali būti priverstinai vykdomos³⁷. Vertinant antrąją sąlygą, teismas turi išsiaiškinti, ar taikos sutarties nuostatos jos šalims yra suprantamos, kokia yra tikroji valia dėl jų vykdymo, ar jos gali būti vykdomos priverstinai. Teismas, sprenddamas dėl taikos sutarties nuostatų nevykdymo, turi teisę pakeisti šalių taikos sutartyje numatytų sąlygų vykdymo tvarką nekeisdamas šalių susitarimo esmės. Kyla klausimas, kaip tokius atveju teismas turėtų rasti teisingą pusiausvyrą tarp taikos sutarties sąlygų pakeitimo ir šalių sutarties laisvės principo užtikrinimo. Kaip suprantamas teismo teisės pakeisti taikos sutarties sąlygų vykdymo tvarką turinys? Kaip atskirti taikos sutarties sąlygų vykdymo tvarką nuo šalių susitarimo esmės?

Kasacinio teismo praktikoje sprendžiant dėl taikos sutarties nuostatų aiškumo,

34 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2014“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=e7376823-7047-4b15-8dea-53d9f1e8dfcb>.

35 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-528-706/2015“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=b786c61a-4d71-495a-bcba-bc2729d38dbb>.

36 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-351-421/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=a0efca83-ed3d-4f07-8291-1f19de3afd77>.

37 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468-403/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=b27d0269-cca4-46f2-adb1-9b6900e0bdf9>.

atskiriamos nuostatos dėl procesinio pobūdžio klausimų ir sutartų įsipareigojimų (teisių ir pareigų) esmės. Vienoje byloje nustatyta, kad pagal šalių sudarytą taikos sutartį atsakovės įsipareigojo sumokėti ieškovei skolą. Ieškovė kreipėsi dėl vykdomųjų raštų išdavimo abiejų atsakovių atžvilgiu. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad nors ieškiniu iš atsakovų skolą buvo prašoma priteisti subsidiariai, tačiau jų prievolė taikos sutartimi buvo pakeista į solidariąją prievolę. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą. Kasacinis teismas, vertindamas teismo atliekamus veiksmus, nurodė, kad teismas turi teisę tokiu atveju, naudodamasis CPK nustatytais sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo nuostatomis, spręsti dėl tokių vykdymo klausimų, pavyzdžiui, mokėtinų sumų išdėstymo, mokėjimo atidėjimo, tačiau ne materialinių teisinių santykių, kuriuos šalys reglamentavo taikos sutartimi. Atitinkamai teismas, spręsdamas vykdomojo rašto išdavimo klausimą, neturi teisės keisti „<...> prievolės subjektų ir (ar) prievolės rūšies“³⁸. Šiuo atveju pripažinta, kad teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, neturi keisti šalių taikos sutartimi nustatytos prievolės pobūdžio, pavyzdžiui, pakeisti solidariąją skolininkų prievolę į subsidiariąją.

Vienas pagrindinių įsipareigojimų taikos sutartimi, kuria sutariamas skolos sumokėjimas, jos išdėstymas, yra skolos grąžinimo terminas. Vertinant taikos sutarties nuostatas dėl skolos grąžinimo termino, teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad teismo nutartimi patvirtintoje taikos sutartyje nurodyti skolos grąžinimo terminai yra esminė taikos sutarties sąlyga³⁹. Skolos grąžinimo terminas iš tiesų yra vienas esminių šalių susitarimo elementų, nes juo susitariama dėl šalių teisių ir pareigų. Todėl teismas, spręsdamas dėl vykdomojo rašto išdavimo tokiu atveju, neturėtų keisti šalių taikos sutartyje susitarto skolos grąžinimo termino.

4. Vykdomojo dokumento su(si)grąžinimas užbaigus vykdomąją bylą

Visi su vykdomojo rašto išdavimu, pateikimu, priėmimu (atsisakymu priimti) susiję procesiniai veiksmai yra imperatyviai reglamentuojami CPK ir Sprendimų vykdymo instrukcijoje⁴⁰. Imperatyvus teisinis reguliavimas yra skirtas užtikrinti teisinį aiškumą ir konkretumą, nes priverstinis vykdymo procesas – tai suverenių valstybės galių išraiška, kai nevykdant teisės taikymo akto, kuriuo nustatomos konkrečios asmenų teisės ir pareigos gera valia, turi būti taikoma teisėta valstybės prievarta. Teisėtos valstybės prievartos priemonių

38 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-528-706/2015“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b786c61a-4d71-495a-bcba-bc2729d38dbb>.

39 „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-961-330/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e49b85e9-9eaa-4f7d-a844-914d1304df67>.

40 „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo““, *Valstybės žinios*, 2005-11-03, Nr. 130-4682.

taikymas turi būti nuspėjamas, proporcingas ir atliekamas laikantis teisės aktuose nustatytų taisyklių. Vienas iš praktikoje pasitaikančių atvejų, kuris nėra įtvirtintas vykdymo procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose, yra antstolio teisė su(si)grąžinti vykdomąjį dokumentą nutraukus ir užbaigus vykdomąją bylą.

Toks procesinis veiksmas kaip vykdomojo dokumento su(si)grąžinimas CPK nereglamentuotas. Tačiau praktikoje gali pasitaikyti situacijų, kai, antstoliui nutraukus vykdomąją bylą ir grąžinus vykdomąjį dokumentą jį išdavusiai institucijai, paaiškėja, kad vykdomoji byla buvo nutraukta neteisėtai. Tokiu atveju kyla klausimas, ar užbaigta vykdomoji byla turi būti atnaujinama, ar tiesiog tęsiami toliau priverstinio vykdymo veiksmai nuo to momento, kai vykdomoji byla buvo nepagrįstai nutraukta. Viena vertus, vykdomosios bylos užbaigimas nutraukus vykdomąją bylą CPK numatytais pagrindais sudaro prielaidą manyti, kad priverstinio vykdymo veiksmai yra baigti toliau nebegali būti atliekami. Galimybės atnaujinti užbaigtą vykdomąją bylą CPK nėra numatyta. Tačiau susiklosčius situacijai, kai užbaigus vykdomąją bylą paaiškėja, kad pagrindo tam nebuvo, kyla klausimas, ar išieškotojas turi iš naujo pateikti vykdomąjį dokumentą priverstinai vykdyti, ar antstolis turi teisę pats savo iniciatyva paprašyti grąžinti vykdomąjį dokumentą vykdyti ir toliau atlikti priverstinio vykdymo veiksmus. Kaip tokiu atveju užtikrinti, kad su(si)grąžinus vykdomąją dokumentą ir atliekant priverstinio vykdymo veiksmus nebus pažeistas dispozityvumo principas, kuris siejamas su tuo, kad priverstinio vykdymo procesas gali būti pradedamas tik išieškotojui įstatyme nustatyta tvarka pateikus vykdomąjį dokumentą antstoliui vykdyti⁴¹ ir paties antstolio veiklos ribos?

Vienoje byloje nustatyta, kad antstoliui 2008 m. pateiktas notaro išduotas vykdomasis dokumentas dėl skolos ir palūkanų išieškojimo iš skolininko. Antstolis, priėmęs vykdomąjį dokumentą, pradėjo priverstinio vykdymo veiksmus. 2018 m. antstolis priėmė patvarkymą nutraukti vykdomąją bylą ir grąžinti vykdomąjį dokumentą jį išdavusiam notarui. Šio patvarkymo pagrindu buvo nurodytas apygardos teismo sprendimas, kuriuo notaro vykdomasis įrašas buvo panaikintas. 2019 m. antstoliui pateiktas išieškotojo elektroninis laiškas, kuriame nurodyta, kad teismo nutartis, kuria vykdomasis įrašas panaikintas, buvo skundžiama ir galutine teismo nutartimi vykdomasis įrašas paliktas galioti, taip pat teirautasi, kokių veiksmų reikėtų imtis, kad vykdomoji byla būtų atnaujinta ir tęsiamas skolos išieškojimas. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad, antstoliui apie tai, kad kasaciniam teismui 2016 m. nutartimi pripažino vykdomąjį dokumentą teisėtu, tapo žinoma būtent tik 2019 m., gavus šį išieškotojos elektroninį laišką. Po šio elektroninio laiško gavimo antstolis išsiuntė prašymą notarui grąžinti vykdomąjį dokumentą ir jį grąžinus toliau tęsė priverstinio vykdymo veiksmus.

Ypatingąja teise na nagrinėjamoje byloje sprendžiant dėl antstolio priverstinio vykdymo veiksmų teisėtumo kilo du teisės aiškinimo klausimai. Pirma, ar antstolis turi teisę su(si) grąžinti vykdomąjį dokumentą, kuris jį išdavusiam subjektui buvo grąžintas nutrauktus

41 Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė, Vigitas Višinskis, *Vykdymo procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas* (Vilnius: MRU, 2022), 225.

vykdomąją bylą, nes panaikinti vykdomieji dokumentai, kurie buvo vykdymo pagrindas (CPK 629 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Antra, ar antstolis turi teisę toliau tęsti priverstinio vykdymo veiksmus, kurie buvo pradėti iki vykdomosios bylos nutraukimo, jei išieškotojas nepateikė prašymo tęsti anksčiau pradėtus priverstinio vykdymo veiksmus. Ar tokiu atveju laikoma, kad užbaigta vykdomoji byla yra atnaujinama ar priverstinio vykdymo veiksmai tokiu atveju tiesiog „tęsimi“?

Kasacinis teismas, vertindamas antstolio veiksmų teisėtumą, nurodė, kad šiuo konkrečiu atveju išieškotojo kreipimasis elektroniniu laišku į antstolį rodo jo valią tęsti anksčiau vykdytus priverstinio vykdymo veiksmus ir, antstoliui pareikalavus sugrąžinti vykdomąjį dokumentą ir jį su(si)grąžinus, jo anksčiau pradėti priverstinio vykdymo veiksmai pareiškėjos atžvilgiu buvo ne atliekami iš naujo, bet tęsimi toliau ir dėl tokių veiksmų atlikimo išieškotojas aiškiai išreiškė savo valią. Todėl išieškotojas neturėjo pakartotinai kreiptis į antstolį su prašymu priimti vykdomąjį dokumentą priverstinai vykdyti remiantis CPK 650 straipsniu. Toks antstolio veikimas toliau tęsiant priverstinio vykdymo procedūras ne laikytinas jo kompetencijos ribų peržengimu⁴².

CPK nėra nustatyta antstolio teisė prašyti su(si)grąžinti vykdomąjį dokumentą, kai antstolis jį grąžino išdavusiam asmeniui (institucijai), vėliau paaiškėjus, kad vykdomoji byla buvo nutraukta neteisėtai. Priverstinis vykdymo procesas pasižymi tuo, kad jis visada pradedamas tik išieškojo iniciatyva. Valstybė, nustatydamą teisėtos prievartos panaudojimo mechanizmą, sudaro sąlygas ją taikyti tik tuo atveju, kai išieškotojas išreiškia valią atlikti tokius veiksmus. Nesant aiškiai išreikštos išieškotojo valios valstybės prievarta dėl neįvykdyto vykdytino dokumento negali būti taikoma. Ši byla kelia klausimų dėl antstolio kompetencijos priverstinio vykdymo procese ribų ir jos įgyvendinimo. Pagal CPK 634 straipsnio 2 dalį „antstolis privalo savo iniciatyva imtis visų teisėtų priemonių, kad sprendimas būtų kuo greičiau ir realiai įvykdytas, ir aktyviai padėti šalims ginti jų teises bei įstatymų saugomus interesus“. Tokia plataus pobūdžio teisės normos dispozicija leidžia teigti, kad antstolis priverstinio vykdymo veiksmus turėtų atlikti ne formaliai, bet atsižvelgdamas į tai, kokie konkrečiu atveju priverstinio vykdymo veiksmai turėtų būti atliekami siekiant priverstinio vykdymo proceso tikslo – operatyvaus ir ekonomiško vykdomojo dokumento įvykdymo. Tačiau antstolis turi teisę atlikti tik tuos veiksmus, kuriuos nustato priverstinio vykdymo procesą reglamentuojantys aktai.

Minėtoje situacijoje antstolio patvarkymas su(si)grąžinti vykdomąjį dokumentą nors ir tiesiogiai nenustatytas įstatyme, manytina, kad pagrįstai kasacinio teismo pripažintas teisėtu. Nustačius, kad nutraukti vykdomąją bylą, kuri yra užbaigta, nebuvo teisėto pagrindo, konstatuota, kad patvarkymas, kuriuo anksčiau vykdomoji byla buvo nutraukta, yra neteisėtas ir nepagrįstas. Minėtos bylos atveju tik po vykdomosios bylos nutraukimo ir jos užbaigimo paaiškėjo, kad tokiu teisiniu pagrindu vykdomoji byla negalėjo būti užbaigta.

42 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-969/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 2 d., [https://litekoteismai.lt/viesaspresindimpaiესka/tekstas.aspx?id=2974079f-a356-4ffa-9f39-2d2ba1a2594f](https://litekoteismai.lt/viesaspresindimpaiեսka/tekstas.aspx?id=2974079f-a356-4ffa-9f39-2d2ba1a2594f).

Tai reiškia, kad antstolis kaip valstybės įgaliotas asmuo, nepagrįstai užbaigė priverstinio vykdymo procedūras. Šis teisinis faktas (bylos užbaigimo neteisėtumas) laike paaiškėjo / konstatuotas vėliau teismine tvarka atlikus teisminį tyrimą. Po tokio teismo konstatavimo atsirado valstybės teisinė pareiga pašalinti kliūtis, trukdančias toliau vykdyti savo pozityvias pareigas. Be to, esant tokiai situacijai esminę reikšmę turi ir išieškojo pozicija dėl tolesnių priverstinio vykdymo veiksmų atlikimo. Priverstinis vykdymo procesas yra teisės valstybės prievartos priemonių panaudojimas siekiant pagrindinio tikslo – veiksmingo vykdomojo dokumento įvykdymo išieškotojo prašymu. Iš esmės įstatyme numatyta vykdomojo dokumento pateikti vykdyti antstoliui tvarka yra išieškotojo valios taikyti teisės valstybės prievartos priemones formalizavimas. Jeigu išieškotojas sutinka, kad anksčiau pradėtos ir nutrauktos vykdomosios bylos nutraukimo pagrindas išnyko, jo valios išraišką toliau antstoliui atlikti priverstinio vykdymo veiksmus turėtų būti pakankamas pagrindas antstoliui reikalauti sugrąžinti vykdomąjį dokumentą ir jį toliau vykdyti. Šiuo konkrečiu atveju užbaigta vykdomoji byla būtų tarsi „prikeliama“ ne antstolio iniciatyva, o teismo galutinio procesinio sprendimo pagrindu esant išieškotojo kaip vykdymo proceso iniciatoriaus ir šeiminko motyvuotam prašymui.

Nurodytu atveju tinkamu išieškotojo valios išraiška buvo pripažintas išieškotojo elektroninis laiškas antstoliui, iš kurio turinio nustatyta, kad išieškotojas siekia, kad priverstinio vykdymo veiksmai būtų atliekami toliau. Manytina, kad tokiu kaip nagrinėjamas atveju galima spręsti, jog išieškotojui aiškiai išreiškus valią dėl tolesnių priverstinio vykdymo veiksmų atlikimo, išieškotojas neturi pakartotinai kreiptis į antstolį su prašymu priimti vykdomąjį dokumentą priverstinai vykdyti, taip pat pagal įstatymo ir teisės analogiją netaikytinos civilinio proceso atnaujinimą reglamentuojančios teisės normos. Tokios išvados darytinos įvertinus ir tai, kad nepagrįstai ilgai užsitęsęs priverstinis vykdymo procesas būtų dar labiau vilkinamas / netęsiamas net ir esant aiškiems bei pakankamiems teisiniams faktams. Juo labiau kad skolininkas turi teisę į antstolio priimto patvarkymo su(si)grąžinti vykdomąją bylą teisėtumo ir pagrįstumo teisinę patikrą civilinio proceso tvarka. Tiesa, kyla ir kitų klausimų: ar tokiu atveju antstolis turi tęsti priverstinio vykdymo veiksmus nuo atlikto paskutinio veiksmo, ar atlikti jau įvykdytų procesinių veiksmų teisinę patikrą ir spręsti dėl tolimesnių veiksmų atlikimo. Taip pat gali kilti nuostolių atlyginimo (iš abiejų vykdymo proceso šalių) dėl antstolio nepagrįsto neveikimo / netinkamo veikimo klausimų. Manytina, kad valstybė, turinti išimtinę kompetenciją užtikrinti tinkamą (veiksmingą) vykdymo procesą, kaip teisingumo įvykdymo užtikrinimo būtiną sąlygą, sykiu yra atsakinga ir už šio proceso kokybę, įtraukiant spartą.

Išvados

1. Tikslios ir aiškios teismo sprendimo rezoliucinės dalies suformulavimas yra viena esminių veiksmingo priverstinio vykdymo proceso sąlygų. Tam tikrais atvejais, kai byloje esama viešojo intereso apraiškų, teisingumo įvykdymas gali būti siejamas ir

su teismo procesine pareiga ne tik nustatyti šalių ginčijamas materialiąsias teises ir pareigas sprendimo rezoliucinėje dalyje, bet ir tų teisių / pareigų realių įgijimo tvarką. Teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodytas konkretus pažeistų teisių gynbos būdas rodo ir civilinio proceso teisme ir priverstinio vykdymo proceso, kaip civilinio proceso dalies, ryšį. Teismo sprendimas, kuriuo nustatomas konkretus pažeistų teisių gynbos mechanizmas, nesant priverstinio vykdymo proceso, liktų tik iliuzinis, jei jo gera valia nevykdo šalis, kuriai nustatyti įpareigojimai teismo sprendimu.

2. Teismo sprendimo vykdytinumą kaip būtinąją priverstinio vykdymo proceso pradžios sąlygą kiekvienu atveju operatyviai atlikęs teisinį tyrimą ir neperžengdamas jam suteiktų įgaliojimų ribų nustato bylą išnagrinėjęs teismas, sprendžiantis klausimą dėl vykdomojo rašto išdavimo.
3. Teismas, vertindamas vykdomojo rašto išdavimo pagal teismo patvirtintą taikos sutartį galimybes, turi nuspręsti, ar pagal patvirtintas taikos sutarties sąlygas yra galimas jų priverstinis vykdymas. Sutarties sąlygų vykdymo tvarkos pakeitimas turėtų būti siejamas su vykdymo tvarkos, bet ne šalių sutartų materialiuju įsipareigojimų (subjektinių teisių ir pareigų) pakeitimu.
4. Antstolio teisė su(si)grąžinti vykdomąjį dokumentą nutraukus (užbaigus) vykdomąją bylą įstatyme nėra nustatyta. Tačiau teismų praktikoje pasitaikantys pavyzdžiai rodo, kad tam tikrais atvejais toks poreikis, siekiant užtikrinti veiksmingą vykdymo procesą, gali kilti. Teismui baigiamuoju aktu konstatavus, kad pagal notaro išduotą vykdomąjį įrašą vykdomoji byla buvo nutraukta neteisėtai ir esant išieškotojo aiškiai išreikštai valiai dėl tolesnių priverstinio vykdymo veiksmų atlikimo / tęsimo, antstolis, apie susidariusią procesinę situaciją tinkamai informavęs teisiškai suinteresuotus vykdymo proceso dalyvius ir išklašęs jų nuomonės, *ex officio* turėtų imtis aktyvių procesinių veiksmų ir spręsti klausimą dėl vykdomosios bylos atnaujinimo, šios bylos su(si)grąžinimo ir tolesnių vykdymo veiksmų atlikimo.

PRACTICAL PROBLEMS OF THE ISSUANCE AND RETURN OF A WRIT OF EXECUTION

Remigijus Jokubauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Darius Bolzanas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The issuance of a writ of execution is one of the necessary conditions to begin the enforcement process, because without a writ of execution this process cannot be started. When a party to a dispute does not comply with a court decision in good faith (voluntarily), the other party has the right to apply to the court for the issuance of a writ of execution based on this decision, which can be submitted to the bailiff for enforcement. This article examines the conditions under which the court has the right to issue a writ of execution and what problems arise in judicial practice when solving this issue. The article examines how the resolution part of a decision should be formulated in order to ensure the prompt issuance of a writ of execution, alongside how the enforceability of the decision is understood when solving the issue of the issuance of the writ of execution. The article also examines the cases in which an enforceable document (a writ of execution) can be returned after the completion of the enforcement case, instead of issuing a new one.*

Keywords: *enforcement proceedings; a peacefull agreement; an enforcement title.*

Remigijus Jokubauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto lektorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų sritys: nemokumo teisės, vykdymo procesas, tarptautinė privatinė teisė.

Darius Bolzanas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto lektorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų sritys: civilinė teisė, vykdymo procesas, tarptautinė privatinė teisė.

Remigijus Jokubauskas, lecturer at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, doctor of social sciences (Law). Research interests: insolvency law, enforcement procedure, private international law.

Darius Bolzanas, lecturer at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, doctor of social sciences (Law). Research interests: civil law, enforcement procedure, private international law.